

Magdalena Rowińska
m.rowinska@uw.edu.pl

Agnieszka Kasprzyk
a.e.kasprzyk@uw.edu.pl

Centrum NUKAT Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie

GOOGLIZACJA ESTREICHERA CZYLI CO DALEJ Z TYM NUKATEM?

Abstract: Authors briefly describe the history of NUKAT evolution from the automated union authority file implemented in 1993 to the online union catalog of Polish research libraries launched in 2002. Principles of NUKAT shared cataloging are presented, followed by the enumeration of NUKAT achievements. New directions for NUKAT development are discussed.

Słowa kluczowe: katalog centralny, informacja, osiągnięcie, rozwój, współpraca, ewolucja

NUKAT to ciągle jeszcze „nowe” w bibliotece, choć to „nowe” opiera się na „starej” idei. Zmieniający się świat, a wraz z nim potrzeby użytkowników, zmuszają do ciągłej pracy nad tym, aby „nowe” było rzeczywiście nowoczesne i atrakcyjne, by nie przeszło do historii.

Geneza katalogu NUKAT

Kiedy w latach 60. minionego stulecia opracowano format MARC, który w powiązaniu z odpowiednimi narzędziami informatycznymi umożliwił automatyzację bibliotek, pojawiła się nowa idea – idea współpracy. Rozwój piśmiennictwa oraz potrzeb użytkowników postawiły samowystarczalność bibliotek pod znakiem zapytania. Efektem współdziałania było powstanie katalogów centralnych¹. W 1967 r. utworzony został katalog OCLC (Ohio College Library Center)². O tym, jak katalog ten się rozwijał, najlepiej świadczy fakt, że dziś swoim zasięgiem obejmuje 71 tys. bibliotek wszystkich typów w Stanach Zjednoczonych oraz 112 państwach z całego świata³. Katalog OCLC to nie jedyna sieć biblioteczna, warto odnotować powstanie takich katalogów, jak RLIN, WLN czy UTLAS. W latach 80. współpraca bibliotek przestała być polem dyskusji, lecz naturalną drogą do skatalogowania zbiorów⁴. Niestety taka

¹ A. J a c q u e s s o n, *Automatyzacja bibliotek*, Warszawa 1999, s. 163–164.

² OCLC: *History of OCLC*. [online] Ohio College Library Center, 2009, [dostęp: 21.03.2009]., <http://www.oclc.org/us/en/about/history/default.htm>.

³ *Ibidem*.

⁴ A. J a c q u e s s o n, *op. cit.*, s. 182.

koncepcja nie została wówczas przyjęta na gruncie polskim. Można tu winą obarczyć sytuację polityczną Europy Środkowo-Wschodniej oraz związane z nią opóźnienie technologiczne. Lata 90. też nie przyniosły pełnej ogólnopolskiej współpracy. Stworzenie wspólnego katalogu pozwoliłoby polskim bibliotekom racjonalnie budować swoje katalogi lokalne, dałoby wymierne efekty – łatwo dostępne, wysokiej jakości opisy bibliograficzne, oszczędność pracy poprzez eliminowanie dublowania czynności bibliotecznych oraz centralną informację o zbiorach polskich bibliotek naukowych⁵. Nie udało się pełna współpraca, ale dzięki wizjonerstwu Anny Paluszkiewicz, wspieranej przez Marię Burchard, na początku lat 90. powstała Centralna Kartoteka Haseł Wzorcowych (CKHW)⁶. Kartoteka została umieszczona na serwerze Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. W skład CKHW wchodziły: kartoteka haseł formalnych oraz kartoteka haseł przedmiotowych języka KABA. Powstanie kartoteki było możliwe dzięki grantowi z Fundacji Mellona który obsługiwał system VTLS. Na początku kartotekę tworzyły 4 biblioteki, w 2002 r. było ich 27. Idea współpracy zapoczątkowała także powstanie Centralnego Katalogu Czasopism (CKTCz), który powstał w 1995 r. na serwerze Biblioteki Głównej Uniwersytetu Gdańskiego. W pierwszym etapie CKTCz był tworzony przez biblioteki posiadające system VTLS, ale stopniowo zaczęły dołączać biblioteki użytkujące inne systemy⁷. Lata współpracy bibliotek tworzących kartotekę haseł wzorcowych oraz Centralny Katalog Czasopism dały mocną podstawę do stworzenia wspólnego ogólnopolskiego katalogu centralnego. W 1996 r. Anna Paluszkiewicz przedstawiła bibliotekarzom koncepcję wspólnego katalogu⁸. Kształt polskiego katalogu centralnego wzbudzał wiele dyskusji⁹. W końcu ustalono, że, ze względu na bezpieczeństwo danych, do katalogu nie można przejąć danych z żadnej biblioteki tworzącej CKHW, co oznaczało, że z chwilą otwarcia katalogu centralnego nie będzie w nim żadnych rekordów bibliograficznych. W lipcu 2002 roku pierwszy rekord bibliograficzny wprowadzony do bazy zainicjował powstanie Narodowego Uniwersalnego Katalogu NUKAT. We wrześniu tego samego roku NUKAT wchłonął Centralny Katalog Czasopism¹⁰.

⁵ M. Burchard, *Katalog Centralny NUKAT – system wymiany danych w procesie opracowywania zbiorów polskich bibliotek*, EBIB. Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy 2003, nr 9 (49), [dostęp: 18.03.2009], <http://ebib.oss.wroc.pl/2003/49/burchard.php>.

⁶ A. Paluszkiewicz, *NUKAT – polska droga do katalogu centralnego*, [w:] *idem*, *Prace wybrane*, Warszawa 2008, s. 43.

⁷ *Ibidem*, s. 44.

⁸ A. Paluszkiewicz, *Propozycja ułatwienia retrospektywnej konwersji katalogów współpracujących bibliotek akademickich*, „Przegląd Biblioteczny” 1996, z. 4, s. 320–321.

⁹ M. Burchard, *Narodowy Uniwersalny Katalog NUKAT a przemiany w bibliotekach*, [w:] *Biblioteki naukowe w kulturze i cywilizacji: działania i codzienność: materiały konferencyjne, Poznań, 15–17 czerwca 2005*, Poznań 2005, s. 182–183.

¹⁰ Ok. 25 tys. rekordów bibliograficznych; tym samym Centralny Katalog Czasopism przestał istnieć.

Sprawdzona idea współpracy

Biblioteka, która kopiuje rekord bibliograficzny z katalogu centralnego do katalogu lokalnego, dopisuje swój symbol lokalizacji do rekordu bibliograficznego w bazie NUKAT¹¹. Symbol ten umożliwi stworzenie bezpośredniego połączenia z katalogu NUKAT do katalogu lokalnego, dzięki czemu użytkownik otrzymuje informację o instytucjach, które przechowują dany dokument, ale także szybko może sprawdzić dostępność poszukiwanego dokumentu w danej bibliotece. Dzięki współpracy bibliotek katalog NUKAT jest źródłem gotowych rekordów bibliograficznych i khw oraz źródłem informacji o zasobach polskich bibliotek naukowych¹².

Do początku 2009 r. uprawnienia do wprowadzania danych do katalogu centralnego NUKAT uzyskało ponad 1000 bibliotekarzy z prawie 80 bibliotek akademickich. Podstawą współpracy było przyjęcie standardów i ustalenie wspólnych zasad katalogowania¹³. Katalog musi zawierać dane wysokiej jakości. Spójne dane są konieczne do budowania katalogu centralnego, przejmowania danych, scalania katalogów, ale także do prowadzenia efektywnych wyszukiwań¹⁴. Rekord musi być zatem uniwersalny i możliwy do stosowania w każdej bibliotece uczestniczącej w projekcie. Rekordy w katalogu NUKAT można modyfikować, co znaczy, że możliwa jest weryfikacja opisów błędnych, jak również wprowadzanie innych koniecznych zmian. Od 2007 r. szerzej rozwija się współpraca bierna, która pozwala na kopiowanie rekordów do katalogu lokalnego oraz dodawanie symbolu biblioteki w NUKAT, a także nie pozwala na wprowadzanie oraz modyfikowanie rekordów¹⁵. Współpraca bierna powinna być przejściowa, przygotowująca bibliotekę do pełnego współkatalogowania.

Efekty współkatalogowania

Katalog NUKAT składa się z rekordów:

- kartoteki haseł wzorcowych,
- bibliograficznych.

Jak już wcześniej zostało nadmienione, kartoteka haseł wzorcowych obejmuje kartotekę haseł formalnych (hasła: osobowe, korporatywne, nazwa/tytuł, tytuły serii, tytuły ujednolicone) oraz kartotekę haseł przedmiotowych¹⁶.

¹¹ Przy odpowiednich ustawieniach opcji systemu, symbol dodawany jest automatycznie.

¹² M. Burchard, *Katalog Centralny NUKAT – system wymiany...*

¹³ A. Pałuszkiiewicz, *NUKAT – polska droga...*, s. 43.

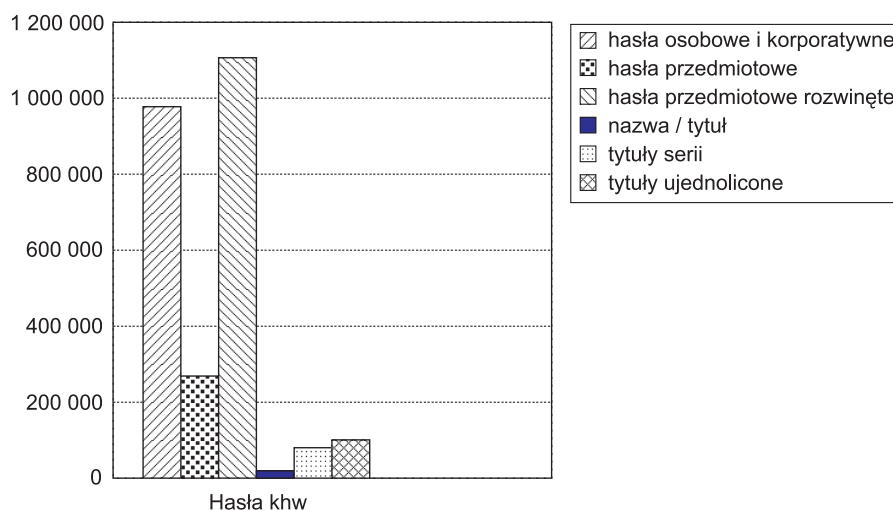
¹⁴ A. Paździński: *Stosowanie polskich norm w zautomatyzowanych katalogach bibliotecznych*, Warszawa 2000, s. 12.

¹⁵ NUKAT: *Współpraca*, Narodowy Uniwersalny Katalog Centralny, 2009, [dostęp: 29.03.2009], <http://www.nukat.edu.pl>.

¹⁶ A. Pałuszkiiewicz, *Format USMARC rekordu kartoteki haseł wzorcowych: zastosowanie w Centralnej Kartotece Haseł Wzorcowych*, Warszawa 1999, s. 89.

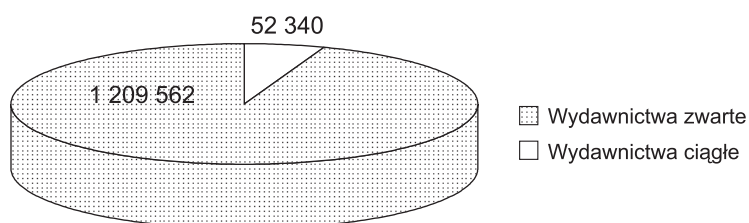
W NUKAT stosowane są trzy języki hasel przedmiotowych: JHP KABA¹⁷, JHPBN¹⁸ oraz MeSH¹⁹.

Do katalogu NUKAT wprowadzono łącznie 2 591 342²⁰ rekordy kartoteki hasel wzorcowych²¹.

Rys. 1. Struktura kartoteki hasel wzorcowych

Źródło: <http://www.nukat.edu.pl>.

Rys. 2. Struktura rekordów bibliograficznych

Źródło: jak na rys. 1.

¹⁷ Katalogi Automatyczne Bibliotek Akademickich.

¹⁸ Język Hasel Przedmiotowych Biblioteki Narodowej.

¹⁹ Medical Subject Headings.

²⁰ Stan na 27.03.2009.

²¹ NUKAT: *Statystyka*, Narodowy Uniwersalny Katalog Centralny, 2009, [dostęp: 28.03.2009], <http://www.nukat.edu.pl>.

Rekordy bibliograficzne można podzielić na rekordy:

- wydawnictw zwartych,
- wydawnictw ciągłych.

Podstawowymi rekordami bibliograficznymi wydawnictw zwartych w katalogu NUKAT są rekordy bibliograficzne dla książek. Ponadto katalogowane są: druki muzyczne, dokumenty elektroniczne, dokumenty dźwiękowe muzyczne i niemuzyczne, programy komputerowe, dokumenty kartograficzne, filmy, stare druki, dokumenty życia społecznego²².

Katalog centralny można oceniać według następujących kryteriów ilościowych:

- 1) liczba opisów bibliograficznych,
- 2) liczba lokalizacji²³.

W katalogu NUKAT te dwie wielkości przedstawiają się następująco²⁴:

- liczba rekordów bibliograficznych – 1 242 629²⁵,
- liczba lokalizacji – 3 650 037²⁶.

Aż 678 542 rekordy bibliograficzne katalogu NUKAT skopiowano tylko do jednej biblioteki²⁷. Dzięki współkatalogowaniu w NUKAT biblioteka może skoncentrować się na katalogowaniu retrospektywnym, wprowadzaniu zbiorów rzadkich, tym samym wartość katalogu centralnego zostaje wzbogacona informacją szczególnie cenną, bo dotyczącą zbiorów unikatowych.

Współpraca międzynarodowa

Katalog NUKAT nie zatrzymał się w granicach kraju. Jedną z instytucji tworzących NUKAT jest Biblioteka Polska w Paryżu²⁸. Poprzez MARC Repository²⁹ rekordy są pobierane przez University of Toronto Libraries³⁰. Jednak to dzięki OCLC i Google Scholar NUKAT zasilił ogólnoswiatową informację. W 2006 r. została zawarta umowa o współpracy z OCLC Pica, a następnie przekazano do WorldCat – bazy OCLC (w 5 cyklach) 443 tys. rekordów

²² *Ibidem*.

²³ A. J a c q u e s s o n, *op. cit.*, s. 166.

²⁴ Stan na 27.03.2009.

²⁵ NUKAT: *Statystyka...*

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ M. R o w i ń s k a, *Biblioteka Polska w Paryżu dołączyła do NUKAT*, [dostęp: 21.03.2009], http://www.buw.uw.edu.pl/images/BUW_PDF/Biuletyn_BUW/pazdziernik2008.pdf.

²⁹ MARC Repository to narzędzie pozwalające na pobieranie w kontrolowany sposób rekordy bibliograficzne i khw; narzędzie przeznaczone jest dla bibliotek nie mogących ze względów formalnych nawiązać pełnej współpracy z NUKAT.

³⁰ NUKAT: *MARC Repository*, Narodowy Uniwersalny Katalog Centralny, 2009, [dostęp: 29.03.2009], <http://www.nukat.edu.pl>.

bibliograficznych wybranych z bazy NUKAT (opisy dla polskiej produkcji wydawniczej). Rekordy te są dostępne od maja 2006 r. z OCLC. Obecnie nowe rekordy wprowadzane do bazy NUKAT są przekazywane co miesiąc. Przez pierwsze 8 miesięcy współpracy NUKAT z OCLC do katalogów bibliotek współpracujących z OCLC skopiowanych zostało 11 757 „nukatowych” rekordów bibliograficznych³¹.

W 2006 r. rozpoczęta została także współpraca z firmą Google. Od grudnia 2006 r. wybrane dane z katalogu NUKAT zostały udostępnione dla wyszukiwarki Google Scholar Beta³². Użytkownik wyszukiwarki Google Scholar Beta może wyszukiwać dokument, stosując różne kryteria. Jeżeli dany dokument znajduje się w katalogu NUKAT, użytkownik otrzyma odpowiednią informację (odwołanie Find in NUKAT – Znajdź w NUKAT bezpośrednio do danego opisu w katalogu NUKAT z wyników wyszukiwania w Google Scholar).

NUKAT Heraklita – tylko zmiana trwa wiecznie

Karol Estreicher, twórca dzieła monumentalnego – *Bibliografii polskiej* – pisał w liście: „Literat zajrzy do dzieła chyba przypadkiem, dziennikarz nigdy, a księgarz wyraźnie mi oświadcza, że tego rodzaju wydawnictwo tylko mu w handlu zawadza”³³.

Dalej jednak ojciec polskiej bibliografii pisze: „Ale jeszcze jak długo sprzedażą dzieła opłacić można introligatora i papier, tak długo może autor pracę i koszt druku ofiarować na użytek przyszłego społeczeństwa naszego i na zaspokojenie ciekawości bibliotek zagranicznych, które przynajmniej tą drogą nabywają wyobrażenia o rozmiarach i całym życiu oświaty w Polsce”³⁴.

Dziś trudno uwierzyć, że *Bibliografia polska* mogła być współcześnie niedoceniana. K. Estreicher w swej bibliografii nie tylko notuje piśmiennictwo polskie, dodaje także symbole dostępnych mu bibliotek, które w swoich zbiorach posiadają dany dokument. Stworzył więc coś na wzór katalogu centralnego. Tę myśl K. Estreichera można odnaleźć w NUKAT, ponieważ dzięki pracy bibliotekarzy z instytucji tworzących katalog polskie piśmiennictwo jest rejestrowane w NUKAT, dodawane są także symbole współpracujących bibliotek posiadających dokument. Współpraca z OCLC i Google Scholar otwiera katalog dla społeczności ogólnoswiatowej. O ile powstaniu NUKAT towarzyszyły głosy krytyki, które i dziś są słyszalne, o tyle analiza statystyki wyszukiwań w kata-

³¹ M. Burchard, A. Kasprzyk, *Cały świat widzi NUKAT*, [w:] *Wrocławskie spotkanie bibliotekarzy polonijnych. 4–6 lipca 2007 roku*, Warszawa 2007, [dostęp: 22.03.2009], http://www.ebib.info/publikacje/matkonf/mat17/burchard_kasprzyk.php.

³² *Ibidem*.

³³ K. Grzybowska, *Estreicherowie*, Kraków 1999, s. 295.

³⁴ *Ibidem*, s. 295–296.

logu NUKAT wskazuje na słusność przyjętego rozwiązania³⁵. Całkowita liczba zapytań wyszukiwawczych tylko w sierpniu i w grudniu 2008 r. nie przekroczyła 2 mln³⁶! Katalog NUKAT trwale wpisał się w polską rzeczywistość biblioteczną, ciągle jednak jego możliwości nie są w pełni wykorzystywane³⁷.

Wciąż jesteśmy na początku niekończącej się drogi – biblioteki znają już wartość danych tworzonych metodą współkatalogowania, czy jednak tylko oddziały katalogowania mają być głównymi użytkownikami bazy NUKAT i czy tylko gotowe do wykorzystania rekordy mają być głównym atutem katalogu centralnego polskich bibliotek naukowych? Ilu mamy odbiorców poza kręgiem pracowników bibliotek?

W Polsce nie prowadzi się kompleksowych, dogłębnych badań potrzeb i satysfakcji użytkowników bibliotek i bibliotecznych baz danych. Gdyby jednak zostały przeprowadzone, część naszych przewidywań zapewne znalazłaby odzwierciedlenie w ich wynikach. Takie oczekiwania współczesnych użytkowników informacji kształtują rozwój zagranicznych baz danych i narzędzi informacyjnych, jak WorldCat, LIBRIS czy RERO, i te wymagania można odnieść również do katalogu NUKAT.

– Szybkie wyszukiwanie z wykorzystaniem wachlarza kryteriów, o których nie śniło się użytkownikom katalogów kartkowych – bardzo dobrze.

– Zbiorcza informacja o bibliotekach udostępniających interesujące czytelnika dokumenty – bardzo dobrze.

– Możliwość sprawdzenia w katalogu lokalnym dostępności wybranego tytułu – bardzo dobrze.

– Możliwość przejścia z opisu do dokumentu dostępnego online – bardzo dobrze.

Ogółem – trzy plus, może cztery minus... A co trzeba zrobić, żeby zasłużyć na piątkę? No cóż...

Baza powinna zawierać informacje o wszystkich dokumentach udostępnianych przez wszystkie polskie biblioteki naukowe. Byłoby fantastycznie, gdyby zawierała opisy wszystkich dokumentów, które mają być wkrótce opublikowane przez polskie wydawnictwa.

Wyszukiwanie powinno być intuicyjne tak, by użytkownik nie musiał za wiele głowić się nad tym, jak szukać, żeby znaleźć, żeby od razu wiedział, co właściwie znalazł i co ma w dalszej kolejności zrobić. Koniecznie powinna być dostępna opcja „Pokaż tylko dostępne online”. Również opcja „Pokaż dostępne w moim mieście”.

³⁵ Statystyka wyszukiwań rejestruje zapytania wyszukiwawcze od lutego 2008 r.

³⁶ NUKAT: *Statystyka...*

³⁷ A. Kasprzyk, *NUKAT – drzemiące możliwości*, [w:] *Rola katalogu centralnego NUKAT w kształtowaniu społeczeństwa wiedzy w Polsce, Warszawa 23–25 stycznia 2008*, Narodowy Uniwersalny Katalog Centralny, 2009, [dostęp: 30.03.2009], <http://www.nukat.edu.pl>.

Użytkownik chciałby zobaczyć przy każdym opisie guziczek „Zamów wypożyczenie lub kopię do mojej biblioteki”.

I guziczek „Pobierz opis do bibliografii załącznikowej/katalogu osobistego”.

I guziczek „Kup nowe lub używane”.

I guziczek „Zobacz więcej publikacji na ten temat/Inni czytali także...”.

I guziczek „Znajdź więcej na ten temat w Internecie”.

I guziczek „Pokaż informacje o autorze”.

I guziczek „Przejrzyj spis treści”³⁸.

I guziczek „Napisz/Przeczytaj recenzję tej publikacji”.

I guziczek „Dodaj własne tagi opisujące tę publikację”.

I guziczek „Dodaj do listy ulubionych tytułów”.

I guziczek „Informuj o nowych publikacjach tego autora/na ten temat”.

A może także „Skuteczne wyszukiwanie w 10 krokach”...

Taka baza jak NUKAT powinna być „bezszwowo” zintegrowana z resztą Sieci. Niezależnie od tego, czy użytkownik korzysta z niej jako pierwszego przystanku w podróży przez Sieć, czy trafia do niej w trakcie podróży, musi wiedzieć, gdzie trafił i jak może skorzystać z tego miejsca. Szczególnie istotne byłoby odwoływanie użytkowników katalogów lokalnych do korzystania z takich narzędzi jak NUKAT czy KaRo w momencie, gdy nie znaleźli potrzebnej im publikacji w katalogu własnej biblioteki lub publikacja ta znajduje się w zbiorach lokalnych, lecz z jakichś powodów jest chwilowo niedostępna.

Byłoby dobrze, gdyby można było z niej skorzystać na urządzeniach przenośnych, jak PDA czy telefon komórkowy. Należy ją także dostosować do potrzeb niepełnosprawnych użytkowników Internetu. Warto umożliwić integrowanie modułu wyszukiwawczego NUKAT z narzędziami wyszukiwawczymi i spersonalizowanymi stronami internetowymi za pomocą specjalnych gadżetów.

Realizacja niektórych z omówionych zadań spoczywa na Centrum NUKAT jako jednostce nadzorującej funkcjonowanie katalogu centralnego: udoskonalanie istniejących i wdrażanie nowych narzędzi obsługi danych z katalogu centralnego, obsługa współpracy z innymi jednostkami, takimi jak księgarnie internetowe czy przeglądarki, kontrola jakości i spójności danych zawartych w bazie. Znaczna część przypada w udziale bibliotekom, które współtworzą zawartość tej bazy: napełnianie bazy, uzupełnianie jej o dodatkowe dane, jak np. spisy treści, kształcenie użytkowników. Niemal wszystkie zadania wymagają nakładu sił i środków, które można czerpać z zewnątrz, starając się o dodatkowe dofinansowanie lub zaangażowanie ze strony użytkowników („inteligencja

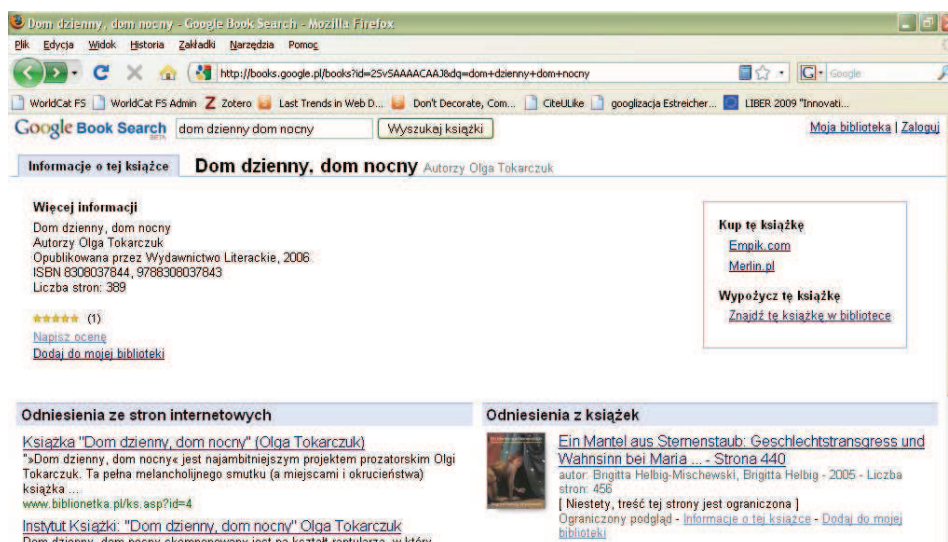
³⁸ A. Faiks, A. Radermacher, A. Sheehan, *What ABOUT the book? Google-izing the Catalog with Tables of Contents*, Library Philosophy and Practice June 2007, [dostęp: 11.03.2003], <http://www.webpages.uidaho.edu/~mbolin/faiks.htm>.

zbiorowa/umysł rozproszony”), lub z zasobów własnych, racjonalizując dotychczas wykonywaną pracę i sięgając do ukrytych umiejętności pracowników.

Zaspokojenie wyliczonych oczekiwań użytkowników nie jest sprawą prostą. Pewne ograniczenia stawia użytkowany obecnie format zapisu danych, niełatwo też o elastyczne dostosowywanie interfejsu obsługiwanego systemami Virtua i Vectors firmy VTLs (oprogramowanie powstało 10 lat temu i powoli zaczyna być przestarzałe w świetle obecnych wymagań stawianych systemom bibliotecznym, zwłaszcza w zakresie prezentacji danych). Wszelka personalizacja interfejsu katalogu oraz ewentualne wprowadzenie systemu usług dostarczania dokumentów nieuchronnie prowadzi do kwestii przechowywania danych gromadzonych przez użytkowników oraz danych o samych użytkownikach. Ograniczenia licencyjne wykorzystywanego oprogramowania tworzą wąskie gardło, upośledzając dostęp dla zewnętrznych aplikacji pracujących na bazie protokołu Z39.50. Codzienna praca przy nadzorowaniu podstawowego działania katalogu centralnego nie pozostawia w Centrum NUKAT zbyt wiele miejsca i możliwości do prac rozwojowych nad nowymi funkcjami i narzędziami.

A jednak coś się dzieje...

Rekordy pobierają nie tylko biblioteki współpracujące w ramach NUKAT, ale i wiele innych, także zagranicznych, poprzez KaRo i MARC Repository. Dane z NUKAT udostępniane w formacie XML można znaleźć poprzez wyszukiwarki Google Books i Google Scholar.

Rys. 3. Ekran wyszukiwania w Google Books

Źródło: <http://books.google.pl/books?id=2SvSAAAACAAJ&dq=dom+dzienny+dom+nocny> [dostęp: 8.04.2009].

Katalog Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu linkuje z rekordów lokalnych zwrótnie do rekordów w katalogu NUKAT. W rekordach w bazie NUKAT można obejrzeć okładki publikacji, rozważamy wprowadzenie spisów treści. Opisy z NUKAT można pobierać do Zotero – bezpłatnego menedżera bibliografii stanowiącego rozszerzenie przeglądarki Mozilla Firefox. Zamierzamy wprowadzić w katalogu NUKAT odesłania do wybranych polskich księgarni i antykwariatów online, być może także giełdy internetowej Allegro. Planowane jest wykorzystanie bazy NUKAT jako jednego ze źródeł do łatwego i dobrego jakościowo budowania katalogów lokalnych bibliotek publicznych w ramach projektu Biblioteka+. Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie, w strukturach której ulokowane jest Centrum NUKAT, przyznano fundusze z Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka na przeprowadzenie kontrolowanego scalenia danych z 30 lokalnych katalogów bibliotecznych uruchomionych przed powstaniem NUKAT-u, a budowanych z wykorzystaniem danych z Centralnej Kartoteki Haseł Wzorcowych. W efekcie tego scalenia zostanie znacznie rozbudowana wartość informacyjna katalogu NUKAT, a także zostanie zmodernizowany interfejs i funkcje katalogu KaRo. Modernizacji zostanie także poddana platforma sprzętowa bazy NUKAT, a liczba licencji oprogramowania Virtua wzrośnie do 700 jednoczesnych użytkowników, co powinno do pewnego stopnia udrożnić dojście do bazy NUKAT dla oprogramowania bazującego na protokole Z39.50³⁹.

Wciąż wiele pozostaje do zrobienia: narzędzia Web 2.0, stabilne adresy URL dla rekordów bibliograficznych (uniezależnienie adresu rekordu od wersji systemu i innych zmiennych elementów), usprawnienie zarządzania dostępem do dokumentów online⁴⁰, nowy interfejs użytkownika. Wdrożenie systemu wspomagającego wypożyczenia międzybiblioteczne wymaga m. in. analizy zagadnienia ochrony danych osobowych, a także zaangażowania w budowę i obsługę systemu ze strony wszystkich bibliotek współkatalogujących w ramach NUKAT. Alternatywą dla drogiego oprogramowania stanowiącego tzw. OPAC następnej generacji, takiego jak Primo firmy Ex Libris czy Visualizer firmy VTLS, mogłoby być oprogramowanie Open Source, np. VuFind, wymaga ono jednak sporo pracy przy dostosowaniu go na potrzeby bibliotek – tu również otwiera się pole do współpracy będącej jednym z koniecznych warunków sukcesu. Nadal wszystkie biblioteki liczą tu na powrót do współkatalogowania i współtworzenia kartoteki haseł wzorcowych najbardziej wyczekiwanego i w zaskakujący sposób utraconego partnera – Biblioteki Narodowej.

³⁹ Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie: *BUW rozpoczyna realizację projektu NUKAT – AUTOSTRADA INFORMACJI CYFROWEJ*, [dostęp: 08.04.2009], http://www.buw.uw.edu.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=716.

⁴⁰ J. T. Beam, N. S. Copeland, *Electronic Resources in Union Catalogs: URLs and Accessibility Issues*, „Serials Review” 2001, vol. 27, no 3–4, p. 33–47.

Świat bibliotek, świat katalogów zmienia się gwałtownie pod wpływem nowych technologii i nowych oczekiwań użytkowników⁴¹. Trwają prace projektowe nad nowymi zasadami katalogowania (RDA), lepiej przystosowanymi do potrzeb użytkowników (FRBR)⁴², sprawniej współdziałającymi z nowymi narzędziami (OPAC nowej generacji, wyszukiwarki internetowe) i nowymi typami dokumentów (szeroko rozumiane dokumenty elektroniczne, zwłaszcza dostępne online).

Wydawałoby się, że pod naporem cyfrowych dokumentów i pełnotekstowego wyszukiwania budowanie takich baz jak NUKAT powinno zostać zaniechane, lecz logika nakazuje na to spojrzeć inaczej. Forma jest zmienna i może będzie trzeba zrezygnować z formatu MARC21, zintegrowanych systemów bibliotecznych czy dotychczasowych zasad katalogowania na rzecz innych formatów, systemów i zasad⁴³. U podstaw leżą jednak nienaruszalne koncepcje, które w takim zmienionym kształcie muszą przetrwać – zapewnienie szybkiego, precyzyjnego i satysfakcjonującego dostępu do informacji, standaryzacja⁴⁴, granularność, identyfikacja znaczenia, konotacji i kontekstu, minimalizacja kosztów przy maksymalizacji korzyści. Są to warunki konieczne do sprawnego funkcjonowania najnowocześniejszych nawet narzędzi. Współdzielenie i wymiana informacji, jednoznaczność informacji i wiązanie jej z inną informacją będą zatem istnieć zawsze, chociaż może niekoniecznie w formie katalogów centralnych i kartotek haseł wzorcowych znanych nam obecnie⁴⁵. Aby trwać, trzeba się zmieniać⁴⁶.

⁴¹ L. D e m p s e y, *Reconfiguring the Library Systems Environment*, Libraries and the Academy, 8,2 (April), [dostęp: 08.04.2009], www.oclc.org/research/publications/archive/2008/dempsey-portal.pdf.

⁴² B. T i l l e t t, *Cataloguing Codes and Conceptual Models: RDA and the Influence of FRBR and other IFLA Initiatives*, [dostęp: 08.04.2009], http://ru.is/kennarar/thorag/cataloguing2007/Barbara_Tillet.ppt.

⁴³ R. T e n n a n t, *Not Your Mother's Union Catalog*, „Library Journal” 2003, April 15, [dostęp: 08.04.2009], <http://www.libraryjournal.com/article/CA289190.html>.

⁴⁴ W. E. M o e n, *No Longer Under Our Control: The Nature and Role of Standards in the 21st Century Library*, [dostęp: 08.04.2009], <http://www.unt.edu/wmoen/presentations/LuminaryLectureDecember2003.pdf>.

⁴⁵ K. C o y l e, *The Library Catalog: Some Possible Future*, „The Journal of Academic Librarianship”, vol. 33, no 3. (May 2007), s. 414–416 [dostęp: 08.04.2009], http://www.kcoyle.net/jal_33_3.html.

⁴⁶ K. C a l h o u n, *The Changing Nature of the Catalog and its Integration with Other Discovery Tools*, The Library of Congress, [dostęp: 09.04.2009], www.loc.gov/catdir/calhoun-report-final.pdf.

Bibliografia

- Beam J. T., Copeland N. S., *Electronic Resources in Union Catalogs: URLs and Accessibility Issues*, „Serials Review” 2001, vol. 27, no 3–4.
- Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie: *BUW rozpoczyna realizację projektu NUKAT – AUTOSTRADA INFORMACJI CYFROWEJ*, [dostęp: 08.04.2009], http://www.buw.uw.edu.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=716.
- Burchard, M., *Katalog Centralny NUKAT – system wymiany danych w procesie opracowywania zbiorów polskich bibliotek*, „EBIB Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy” 2003, nr 9 (49), [dostęp: 18.03.2009], <http://ebib.oss.wroc.pl/2003/49/burchard.php>.
- Burchard, M., *Narodowy Uniwersalny Katalog NUKAT a przemiany w bibliotekach*, [w:] *Biblioteki naukowe w kulturze i cywilizacji: działania i codzienność: materiały konferencyjne, Poznań, 15–17 czerwca 2005*, Poznań 2005.
- Burchard M., Kasprzyk A., *Cały świat widzi NUKAT*, [w:] *Wrocławskie Spotkanie Bibliotekarzy Polonijnych. 4–6 lipca 2007 roku*, Warszawa 2007, [dostęp: 22.03.2009], http://www.ebib.info/publikacje/matkonf/mat17/burchard_kasprzyk.php.
- Calhoun K.: *The Changing Nature of the Catalog and its Integration with Other Discovery Tools*. [online] The Library of Congress; [dostęp: 09.04.2009], www.loc.gov/catdir/calhoun-report-final.pdf.
- Coyle K., *The Library Catalog: Some Possible Futures*, „The Journal of Academic Librarianship”, vol. 33, no 3. (May 2007), [dostęp: 08.04.2009], http://www.kcoyle.net/jal_33_3.html.
- Dempsey L., *Reconfiguring the Library Systems Environment. Libraries and the Academy*, 8,2 (April), [dostęp: 08.04.2009], www.oclc.org/research/publications/archive/2008/dempsey-portal.pdf.
- Faiks A., Radermacher A., Sheehan A., *What ABOUT the book? Google-izing the Catalog with Tables of Contents*, *Library Philosophy and Practice* June 2007, [dostęp: 11.03.2003], <http://www.webpages.uidaho.edu/~mbolin/faiks.htm>.
- Grzybowska K., *Estreicherowie*, Kraków 1999.
- Jacquesson A., *Automatyzacja bibliotek*, Warszawa 1999.
- Kasprzyk A., *NUKAT – drzemiące możliwości*, [w:] *Rola katalogu centralnego NUKAT w kształtowaniu społeczeństwa wiedzy w Polsce*, Warszawa 23–25 stycznia 2008, [dostęp: 30.03.2009], <http://www.nukat.edu.pl>.
- Moen W. E., *No Longer Under Our Control: The Nature and Role of Standards in the 21st Century Library*, [dostęp: 08.04.2009], <http://www.unt.edu/wmoen/presentations/LuminaryLectureDecember2003.pdf>.
- Narodowy Uniwersalny Katalog Centralny, www.nukat.edu.pl.
- OCLC: *History of OCLC*, Ohio College Library Center, 2009, [dostęp: 21.03.2009], <http://www.oclc.org/us/en/about/history/default.htm>.
- Padziński A., *Stosowanie polskich norm w zautomatyzowanych katalogach bibliotecznych*, Warszawa 2000.
- Paluszkiewicz A., *Format USMARC rekordu kartoteki hasel wzorcowych: zastosowanie w Centralnej Kartotece Hasel Wzorcowych*, Warszawa 1999.
- Paluszkiewicz A., *NUKAT – polska droga do katalogu centralnego*, [w:] *idem, Prace wybrane*, Warszawa 2008.
- Paluszkiewicz A., *Propozycja ułatwienia retrospektywnej konwersji katalogów współpracujących bibliotek akademickich*, „Przegląd Biblioteczny” 1996, z. 4.
- Rowińska M., *Biblioteka Polska w Paryżu dołączyła do NUKAT*, w *Bibliotece*, Paźdz. 2008, [dostęp: 21.03.2009], http://www.buw.uw.edu.pl/images/BUW_PDF/Biuletyn_BUW/pazdziernik2008.pdf.

- Tennant R., *Not Your Mother's Union Catalog*, „Library Journal” 2003, April 15, [dostęp: 08.04.2009], <http://www.libraryjournal.com/article/CA289190.html>.
- Tillett B., *Cataloguing Codes and Conceptual Models: RDA and the Influence of FRBR and other IFLA Initiatives*, [dostęp: 08.04.2009], http://ru.is/kennarar/thorag/cataloguing2007/Barbara_Tillet.ppt.